

## TRIZNER LAURA: SZERELEM A FORRADALOM IDEJÉN

Dédnagyamám, akit én Dédinek, ismerősei Erzsónak hívnak, Budapesten született. Épp annyi idős volt 1956-ban, amikor a fővárosban kitört a forradalom, mint most én. Állítólag hasonlítok rá, hasonlóan álmodozó és kíváncsi vagyok, mint ő volt ekkor.

Szeptember vége van, Dédimék budai kis házának virágokkal túlszűfolt teraszán ülök.

Letekintek a teraszról kedvenc városomra. Látom a Dunát és csodálom a régi épületeket, melyek ha beszélni tudnának, biztosan sok érdekes történetet árulnának el az 1956-os szabadságharcról.

Dédnagyamám felé fordulok, hiszen ő ott volt, ő tudja, mi történt a forradalom idején.

Amint rátekintek, örömmel nyugtázom, hogy így, hetvenhét évesen még mindig ápolt és szép. Arcán és kezén aprócska ráncok árulják el a korát. Egy fonott, kispárnázott székben ül, gobelinképet varrogat, amely egy szerelmes párt fog ábrázolni.

Kérdőn néz rám tengerkék szemével.

– Mesélj, Dédi, mi történt 1956-ban itt, Budapesten? – kérem őt. Dédnagyi arcáról egy pillanatra eltűnik a mosoly, és nagyot sóhajt.

– Érzelmekkel, vágyakkal és álmokkal teli időszak volt – mondta.

Odamentem Dédihez, leültem mellé. Készen álltam az időutazásra. Tudtam, hogy egy olyan világot tár elé, amely számomra még ismeretlen. Behunytam a szemem, s hallgattam Dédim lány hangját. Ő pedig visszavitt az időben.

– 1956-ban Magyarország számomra a világ közepe volt. Tizennyolc évesen szerettem volna megváltani a világot. Tele voltam álmokkal. Úgy éreztem, én vagyok a legszerelmesebb lány e világon. Attila huszonegy éves volt, a Műegyetemen tanult.

– Ki az az Attila? – kérdeztem érthetetlenül.

– Ne türelmetlenkedj! – szólt rám Dédi, és folytatta. – Ő szabad idejében atlétizált, én pedig zongorázni tanultam a szigorú Sári néninél, akinek budai lakása épp a futópálya mellett volt.

Egy márciusi délután zongoraóráról jöttem ki a ház kapuján, amikor épp Attila jött velem szembe. A magas, vékony, barna hajú fiút már messziről észrevettem.

Ő is nézett engem. Zavaromban az összes kottafüzetem elejtettem. Segített összeszedni. Így kezdődött – mondta Dédi. – Beszélgetni kezdtünk, és hazakísért. Attilával ettől kezdve szinte mindennap találkoztunk.

Az Erzsébet híd pesti oldalánál laktam szüleimmel, egy bérház második emeletén. Szerény otthonom közelében felfedeztünk egy fákkal teli, csendes kis parkot, benne egy árnyékos helyen lévő padot. Ez volt a mi kettőnk szigete. Órákon át ültünk délutánoként szerelmesen összebújva, beszélgettünk, és fogtuk egymás kezét. Együtt képzeltük el a jövőnket.

1956. október 1-jén, a tizennyolcadik születésnapomon Attila meglepett egy gyűrűórával.

Azt mondta, hogy az idő nem létezik, a szerelmünk örök, és már semmi nem tudja megakadályozni, hogy mi ketten a jövőben együtt legyünk.

Ekkor még nem tudtuk, hogy csak egyetlen dolog lesz, ami el fog választani bennünket egymástól, az a távolság...

Egy dologról nem beszéltünk soha; a feszült politikai helyzetről, ami az országban egyre jobban eluralkodott.

1956. október 23-a egy átlagos keddi napnak indult.

Attilával előző estén sétáltunk. Boldognak éreztem magam. Nem vettem észre, hogy gondolatai egészen máshol járnak.

Kedd reggel szüleim a munkahelyükre, én a budai iskolámba igyekeztem. A 6-os villamossal utaztam, amely tömve volt utasokkal. E napon csak a Nyugati pályaudvarig közlekedett a villamos, ott le kellett szállnunk. Még ekkor sem sejtettem, hogy mi készülődik.

Álmodoztam, gyönyörködtem az épületekben. Gyalog folytattam az utam a Margit híd felé.

A Duna felé haladva a tömeg egyre nőtt. Sok fiatal jött át a hídon, közben röplapot osztogattak, amelyen az egyetemisták 16 pontból álló követelése volt olvasható. Egy csapat lány állt meg előttem, hívtak, tartsak velük a Parlamenthez, hiszen ma úgysem lesz tanítás. Bár én soha nem foglalkoztam a politikával, velük tartottam.

Útközben megtudtam, hogy tegnap éjszaka a Műegyetem diákjai elhatározták, tüntetni fognak azért, hogy a szovjet csapatok kivonuljanak hazánkból. Követelni fogják a kormány átalakulását, a szólásszabadságot, a többpártrendszert és a bebörtönzött emberek szabadon bocsátását. A Sztálin-szobor helyett pedig az 1848–1849-es szabadságharc mártírjainak emlékművét akarják látni. Az ifjúság tiltakozik az államvédelmi hatóság agresszív fellépése ellen.

Sodortak az események, a százezres hazafias tömeg.

Hallottam és láttam Nagy Imrét beszélni a néphez az Országház erkélyéről. Meg akarta nyugtatni a tömeget, s kérte, békével menjünk haza. A tömeg egy része a Hősök tereire sétált, ahol ledöntötték a Sztálin-szobrot, másik része a Rádióhoz sietett. Én a Múzeumkertbe mentem.

Délutánra itt is több tízezres tömeg gyűlt össze. A tüntetők kivágták a szovjet címert a nemzeti színű zászlókból.

Egy pillanat alatt háborús övezet lett a csodálatos Budapest. Felhők jelentek meg az égen. Lövést hallottam.

– Ránk lőttek!– kiáltott valaki.

A következő lövés után mellettem összeesett egy fiatal nő. A mellkasát érte a lövés.

Hirtelen pánik tört ki, mindenki futni kezdett, és ordították, hogy az ÁVO-sok lőnek ránk.

A tömegben a szabadságharcosoknál is megjelentek a fegyverek. Eddig ezt észre sem vettem.

Földbe gyökerezett a lábam. Mibe keveredtem, hol vagyok?

Reggel még álmodozva sétáltam Budapesten, délután pedig vége lett a világnak. Az ég is siratott bennünket... Csöndesen szemerkélt az eső.

Egy épület sarkánál álltam és fogalmam sem volt, hová induljak. Egyszer csak valaki hátulról erősen megfogta a jobb könyököm, és hátra rántott maga felé.

Ebben a pillanatban egy puskagolyó csapódott a ház falába, épp oda, ahol álltam korábban. Remegtem félelmemben...

A férfikezek óvón és erőteljesen fogtak. Amint felnéztem, megláttam azt a barna szempárt, amelyet annyira szerettem. Ati nézett le rám féltőn, ám szikrázó haraggal. Szorosabban hozzábújtam, s miközben körülöttünk zűrzavar uralkodott, mintha megállt volna az idő. Nem akartam, hogy véget érjen ez a pillanat. Ekkor vettem észre, hogy Attila oldalán fegyver lóg. Ő a szemembe nézett és azt kérdezte:

– Miért vagy te itt? Egyáltalán hogy kerülsz ide? – majd mikor látta, hogy az arcomra csorgó könnyeim törölgetem, még szorosabban magához ölelt. – Nem szabad itt lenned! Bajod eshet! Haza kell menned azonnal! – mondta kissé ingerülten.

– Miért nem mondtad el, mire készültök? – kérdeztem zokogva. – Ennyire nem bíztál bennem? Ennyire nem számítok neked?

– Mondtam volna el, hogy éjszakánként röplapokat gyártunk az egyetemen, fegyvereket szerzünk, hogy egy új, szabad hazát építsünk? Nem akartalak veszélybe sodorni! – válaszolt Ati. – Veszélyes itt lenned, Erzsó, haza kell menned! – hangja tele volt féltéssel.

Nem tudom, hogy sikerült Ati öleléséből kibontakoznom. Már sötétedett, amikor kisírt szemmel hazaértem.

Semmit nem aludtam ezen az éjszakán. Ha tudtam volna, hogy a szerelmem mire készül az egyetemista társaival, lebeszéltem volna őt arról, hogy a hazájáért és a szabadságért küzdjön?

Másnap Nagy Imrét kinevezték miniszterelnöknek, és elhitették a magyarokkal, hogy egy szabad, demokratikus, független Magyarország született. Az oroszok elhagyják Magyarországot!

Majd a kisebb összecsapások egyre súlyosbodtak, a szovjetek a jugoszláv, a lengyel és kínai vezetés támogatásával november 4-én megindultak Magyarország ellen.

Esélyünk sem volt a világ legerősebb hadserege ellen győzni, amikor az 1130 harcokosi elindult a magyarok ellen. Az oroszok túlerőben voltak. A nyugati országok nem segítettek. A harcunkat egyedül kellett megvívni.

A szovjet tankok és a fegyverek óriási pusztítást végeztek Budapest utcáin.

1956. november 11-én az utolsó ellenállók is elvéreztek. A forradalom elbukott. Aki részt vett benne és túlélte, menekülni kényszerült.

Megtorlások következtek, Atinak mennie, menekülnie kellett. A hit, a remény és a hazafiasság nincs többé.

November utolsó napján láttam őt utoljára. Tizennyolc évesen nem mehettem vele Amerikába. Öleltük egymást, megígérte, amint tud, visszatér hozzám. Engednem kellett, minél messzebb Magyarországtól, tőlem...

Decemberben családommal mi is menekültünk. Svájcba. Még időben, hiszen 1957 januárjában lezárták Magyarország nyugati és déli határát. A forradalom leve-rese után csaknem 180 000 ember hagyta el hazánkat.

1957-ben Kádár János amnesztiát hirdetett. Azt ígérte, hogy azoknak, akik engedély nélkül elhagyták az országot, de bizonyos határidőn belül hazatérnek, nem esik bántódásuk.

Már ez évben Budapesten karácsonyoztunk. Nem bántottak minket. Nem mindenki volt ilyen szerencsés, hiszen a hazaérkezők közül is volt, akit halálra ítélték.

Már negyedik éve semmit nem hallottam Attiláról. Azt gondoltam, hogy örökre elfelejtett.

1960-ban ismertem meg Dédnagyapádat, akihez még abban az évben férjhez mentem. Kinyitottam a szemem. Dédi arcát néztem.

– Mi történt Attilával? – kérdeztem halkán.

– 1989-ben, Nagy Imre újratemetését követően magyar földre léphettek azok, akik Amerikába disszidáltak. 1989. október 1-jén, épp a születésnapomon, egy levél volt a házunk postaládájába dobva. Reszkető kézzel bontottam fel a levelet, amelynek feladója Attila volt. Lerogytam az ágyra, és remegve olvastam kézzel írt sorait. Oldalakon keresztül írta, mi minden történt vele, miután elhagyta Magyarországot. Any-nyszor olvastam, hogy kívülről ismerem a levél tartalmát, melynek lényege így szólt:

„Próbáltam veled felvenni a kapcsolatot, miután sok nehézség után Ameriká-ba kijutottam. Csak annyit tudtam, hogy Svájcba költöztél. Odautaztam 1959-ben, hogy megkeresselek és feleségül vegyelek. Veled akartam leélni az életem. Ám hiába kutattam utánad, senki nem tudott rólad semmit...”

Több barátomat, akik Magyarországra visszatértek, börtönbe zárták, vagy ki-vegezték, mert a forradalom szervezésében közreműködtek. Új életet kellett kezde-nem, távol tőled. Nem volt más választásom.

Amerikában mérnöki diplomát szereztem. 1971-ben feleségül vettem egy amerikai lányt, akitől két fiam született. Egy céget alapítottam, ahol már a fiam is dolgoznak. Ők amerikai állampolgárokként nevelkedtek... Pár hétig még Pesten maradok, látni szeretnék. Ha tudsz, gyere el ma délután 16 órakor a „mi” szigetünkre. Várni foglak. Ölel: Attila.”

Több, mint harminc év telt el, mióta nem láttam őt... A tér, ahol nem jártam már sok-sok éve, most még szebb volt, mint valaha. Magas, elegáns, férfi állt háttal nekem, zsebre dugott kézzel. Már majdnem mellé értem, amikor megfordult és te-kintetünk találkozott.

Átöleltük egymást, hosszú percekig álltunk így, egyetlen szót sem szóltunk.

Attila törte meg a csendet pár perc elteltével és boldog születésnapot kívánt nekem. Egy ezüstösen csillogó, fekete, szív alakú követ nyomott a kezembe.

Ekkor Dédinek eszébe jut valami, feláll, s bemegy a szobába. Hamarosan ki-jön hozzám a szív alakú kövel. Szó nélkül belecsúsztatja a kezembe. Érdekes meleg-séget érzek a tenyeremben, amint fogom a sötét, csillogó tárgyat. Dédi folytatja a történetet.

– Több órán át meséltünk egymásnak az életünkről. Elmondtam, hogy sokszor imádkoztam azért, hogy boldog legyen a távolban.

E napon láttam őt utoljára. Ettől kezdve minden év október első napján felhív telefonon, boldog születésnapot kíván nekem. Beszélgetünk, mint két régi, jó barát. Valami kapocs van közöttünk, amely soha nem szakadt el...

Dédi nagyot sóhajtott. Ezzel jelezte számomra, hogy az időutazás véget ért. Besötétedett. A teraszról letekintve csodás ékszerdobozként ragyog Budapest.

Dédnagyapám jön ki lassan hozzánk a házból, s csendben leül mellénk. Megfogja mindkettőnk kezét, majd egy-egy puszit nyom a homlokunkra.

Eszembe jutnak dédnagymama sokat emlegetett szavai, hogy minden történelemnek oka van... Annak, hogy Dédim itt van és nem a világ másik végén élete első szerelmével, ez a szeretni való dédnagyapám az oka, ez a kedves, néha morcos, ám csupa szív ember. Dédnagymamám utolsó szerelme...

(A mű a *Mai szívekben 1956 forradalma* című pályázaton I. díjat nyert.)

